

ARAŞTIRMA / ARTICLE

Yeni Bir Soylulaştırma Formu Olarak Öğrencileştirme (Studentification): Bosna-Hersek Mahallesi'nde (Konya) Değişen Mahalle İçi Dinamikler

Studentification as a New Form of Gentrification: Changing Neighborhood Dynamics in Bosna Hersek Neighborhood (Konya)

Tuğba Tuncer, Tolga İslam

Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehircilik Anabilim Dalı, İstanbul

ÖZ

Öğrencileştirme, gerçekleştiği mahalleler üzerinde geleneksel soylulaştırma süreçlerinin etkilerine benzer etkiler bırakır: öğrencilerin belli bir yerde yoğunlaşması konut fiyatlarını yukarı çeker ve mahallenin sosyo-kültürel tabanını sonradan gelenlerin (öğrenci) tercihleri ve ihtiyaçları doğrultusunda yeniden dönüştürür. Türkiye'de en fazla öğrenci sayısına sahip ikinci üniversite olan Selçuk Üniversitesi'nin hemen yanı başında konumlanmış olan Bosna Hersek Mahallesi'nde de öğrencileştirme sonrası ortaya çıkan mahalle örüntüsü, bir çok soylulaşmış alanla benzer özellikler taşımaktadır: gayrimenkul değerleri yükselmiş, mahallenin konut ve ticari yapısı sonradan gelenlerin ihtiyaçları merkeze alınarak yeniden şekillenmiş, mahalle tek bir sosyal grubun (öğrenciler) egemenliği altına girmiş ve ilk sakinler fiziksel olarak (doğrudan) olmasa da, sosyo-kültürel olarak (dolaylı) yerinden edilmiştir. Öğrencilerin ve öğrenci olmayanların çoğu zaman birbirleriyle kesişmeyen 'paralel hayatlar' yaşadığı mahallede, bu iki grubun karşılaştığı alanlar yeni gerilim hatlarının oluşmasına zemin hazırlar. İki grup arasında yaşanan gerilimin merkezinde, yurt dışında bir çok örnekte de gözlemlendiği gibi, gürültü, anti-sosyal davranışlar ve öğrenci yaşam tarzı kaynaklı konular yer alır. Öğrencileştirmenin ilk aşamalarında mahalle sakinlerinin gözünde 'istenmeyen yabancı' konumunda olan öğrenciler, zaman içinde sayısal üstünlüğü ele geçirmeleri ve mahalleye sağladıkları ekonomik katkıların hissedilir olmaya başlamasıyla birlikte tercih edilen yabancılar olarak görülmeye başlanmıştır. Bosna Hersek, öğrenci olanlar ve olmayanlar arasındaki ayrışmanın ve öğrencilerin sayısal ve kültürel egemenliğinin kolayca okunabildiği bir 'öğrenci gettosuna' dönüşmüştür. Öğrencileştirme merkezli oluşan bu yeni ayrışma formu, aynı zamanda, Anadolu kentlerinde gerçekleşen soylulaştırmanın ana dalgasını oluşturmaktadır.

Anahtar sözcükler: Ayrışma; dolaylı yerinden edilme; öğrencileştirme; öğrenci mahallesi soylulaştırma.

ABSTRACT

The effects of studentification on neighborhoods are similar to those of the traditional gentrification processes: The concentration of students in a certain locality increases housing prices and transforms the socio-cultural base of the neighborhood in accordance with the preferences and needs of newcomers (university students). The neighborhood pattern that emerged following the studentification process in Bosna Hersek, a neighborhood located adjacent to Selçuk University –the second-largest university in Turkey by enrollment, was similar to many other gentrified areas: real estate values rose, the residential and commercial structure of the neighborhood has been reshaped according to the needs of the newcomers, the neighborhood has become dominated by a single social group (university students), and the incumbent population is being displaced socio-culturally (indirect displacement), if not physically (direct displacement). In this neighborhood, where students and non-students often live parallel lives that do not intersect with each other, the areas where these 2 groups do intersect have the potential to generate new lines of tension. As observed in many examples elsewhere in the world, topics such as noise, anti-social behaviors, and student lifestyle lay at the center of tensions between these 2 groups. Yet, students who were seen as unwelcome outsiders in the eyes of the incumbent residents in the early stages of studentification, have begun to be seen as preferred outsiders in the later stages, once the students gained numerical supremacy and their contributions to the economy of the neighborhood became perceptible by the incumbents. Bosna Hersek has transformed into a "student ghetto," where the segregation between students and non-students and the numerical and cultural domination of the former group is easily observed. This new studentification-led form of segregation currently constitutes the main wave of gentrification in the Anatolian cities of Turkey.

Keywords: Gentrification; studentification; segregation; indirect displacement; student neighborhood.

Bu makale ilk yazarın, Yıldız Teknik Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Kentsel Dönüşüm ve Planlama Programı bünyesinde hazırladığı yüksek lisans tez çalışmasına dayanmaktadır.

Geliş tarihi: 10.08.2017 Kabul tarihi: 24.10.2017
Online yayımlanma tarihi: 20.12.2017
İletişim: Tuğba Tuncer.
e-posta: tubatuncer93@gmail.com

TMMOB
Şehir Plancıları Odası

Yeni Bir Soylulaştırma Formu Olarak Öğrencileştirme (Studentification):

Üniversiteler kentteki toplumsal ilişkileri yeniden şekillendiren, değiştiren ve dönüştüren kurumlar olarak her dönem konumlandıkları kentler açısından büyük bir öneme sahip olmuştur. Öğrenci yoğunlaşması sonucu kentlerde gerçekleşen değişimlerden en büyük payı, çoğu kez “öğrenci mahallelerine” dönüşen üniversitelerin yakın çevresindeki mahalle birimleri almaktadır. Özellikle son 15 yılda benimsenen ulusal eğitim politikaları ile artan üniversite ve öğrenci sayısı üniversitelerin dönüştürücü etkisini hızlandırmış ve öğrenci yoğunlaşmasının etkilerini daha hissedilir hale getirmiştir. Makalede, öğrenci yoğunlaşması sonucu mahallelerde gerçekleşen sosyo-kültürel, ekonomik ve fiziksel dönüşümler, öğrencileştirme kavramı üzerinden, öğrenciler ve yerel sakinler arasındaki ilişkileri ve bu ilişkilerin değişen yapısını her iki grubun gözünden inceleyerek analiz etmektedir.

Literatüre Darren Smith’in 2002 yılında kazandırdığı öğrencileştirme kavramı, üniversite öğrencilerinin dönemsel olarak göç ettikleri üniversite şehirlerinde meydana gelen belirgin sosyal, kültürel, ekonomik ve fiziksel dönüşümleri tasvir etmek için kullanılmaktadır (Smith 2005). Munro ve Livingston öğrencileştirmeyi “öğrencilerin, önceki sakinleri yerinden ederek ve mahallenin karakterini değiştirerek yoğun bir şekilde “mahalleyi işgal etmesi” olarak tarif etmektedir (2012:1680). Öğrencileştirme, üniversite öğrencilerinin konaklama ihtiyacını karşılamak amacıyla “küçük ölçekli kurumsal aktörler”(mülk sahipleri, yatırımcılar vb.) tarafından, mevcut yapıların yeniden elden geçirilmesi ya da arz oluşturulması sonucu alanda meydana gelen kentsel değişimleri ifade etmektedir (Smith 2005). Başlangıçta, öğrenciler sınırlı bütçeleri ile yerleştikleri konutlar yoluyla mahallenin içerisinde daha parçalı ve sınırlı bir etkiye sahiptir. Ancak öğrencilerin artan konut talepleri belirli alanlarda yoğunlaşma getirirken, öğrencilerin mahalle üzerindeki etkilerini de daha hissedilir hale getirir. Bunun üzerine, hem öğrencilerin konaklama ihtiyaçlarının karşılanması, hem de mahalle üzerinde oluşan baskının önüne geçilebilmesi adına İngiltere’de 2005 yılında PBSA’lar (Purpose Built Student Accommodation-Öğrenci Konaklamasına Yönelik İnşa Edilen Binalar) kurulmaya başlamıştır. Bu gelişme, öğrencileştirmenin ikinci dalgasına geçiş olarak kabul edilir (He 2015).

Öğrencileştirme, soylulaştırmanın üçüncü (90 sonrası) dalgasında ortaya çıkan turizm soylulaşması (tourism gentrification) (Gotham 2005), kırsal soylulaşma (rural gentrification) (Parsons 1980) ve yeni bina soylulaşması (new-build gentrification) (Davidson ve Lees 2005) gibi farklı formlarından biri olarak görülmektedir (Smith 2002). Süreç, mahalleler üzerinde soylulaştırma sürecine benzer etkiler bırakmaktadır: gay-

rimekul değerleri artar, mahallenin sosyal statüsü yükselir, ticari birim sayısı artar ve işlevleri çeşitlenir, aynı zamanda, eski sakinler doğrudan ya da dolaylı yerinden edilme ve yer değiştirme süreçlerine maruz kalır. Süreçteki öğrencileştirici (studentifier) profili, üniversite eğitimi için ailesinin bulunduğu şehirden başka bir şehre giden, ekonomik sermayesi, kültürel sermayesine göre daha düşük, genç, çocuksuz ve geçici konaklama arayan üniversite öğrencilerinden oluşmaktadır (Smith 2005, He 2015). Bu öğrenciler, belirli bir süreliğine (genellikle akademik dönem ve eğitim süreleri boyunca) özellikle üniversite yakınlarındaki belirli yerlerde yoğunlaşarak, o alanı öğrencileştirirler.

Öğrencileştirenlerin özellikle belirli alanlarda yoğunlaşma eğilimleri dikkat çekicidir.¹ Bu eğilimi yönlendiren çeşitli faktörler vardır. Genel olarak en önemli faktör, öğrencilerin ulaşım maliyetini en aza düşürmek için üniversite yakınlarında bir alana yerleşmeyi tercih etmesidir (bkz. Smith 2005, Rugg ve diğ. 2002, Allinson 2006). Ancak öğrenciler, öğrencilerin olmadığı alanlara yerleşme konusunda isteksiz davranırlar ve diğer öğrencilerin varlığı da öğrenciler için yer seçiminde önemli bir faktördür (Rugg vd. 2002, Allinson 2006). Öğrencileştirilmiş alanların hemen yakınında, üniversiteye hala yakın olan ve daha uygun konutların olduğu öğrencileştirilmemiş mahalleler vardır. Öğrencilerin bu mahallelere yerleşmek yerine öğrencileşmiş alanlara yerleşmeleri, onların “kültürel yer seçimi tercihleri” (Hamnett 2000:335) ile bağlantılı olarak açıklanmaktadır (Smith 2005). Benzer şekilde Hubbard (2009) da öğrenci topluluğunun bir parçası olma hissini veren ve gece hayatına, çeşitli tesisler ile iyi bir erişime sahip bu alanlarda yaşamının, üniversiteye yakınlıktan daha önemli kriterler olduğunu belirtmektedir. Öğrencilerin üniversiteye yakın olma ve birlikte yaşama istekleri sonucu ortaya çıkan öğrencileşmiş alanlar, öğrencilerin sebep olduğu çarpıcı dönüşümlere maruz kalır.

Öğrencilerin “daha geniş bir öğrenci grubuna aidiyet ve üyelik hisleri” (Smith 2005:86), “yerel hizmetleri tüketen ama topluma dahil olmayan geçici yerleşimciler” (Hubbard 2008:339) olmaları, “sosyal sermayeleri” (Holton 2016:66) ve birlikte eğlenmeyi, alkol tüketmeyi ve sabahın geç saatlerine kadar vakit geçirmeyi kapsayan; gürültü, rahatsızlık gibi sorunlar üreten yaşam tarzları (Allinson 2006) “öğrenci kimliğini” inşa eder. Öğrenci kimliği özellikle gece geç vakitlere kadar devam eden sosyal etkinlikler, partiler, alkol tüketimi-sarhoşluk, öğrencilere özgü tüketim alışkanlıkları, diğer gruplara göre daha hareketli/yer değiştirebilen bir grup olmaları ve yerel toplumdan ayrı “diğer” olarak görülmeyle ilişkilendirilir (Sage 2010, Holdsworth 2009, Chatterton ve Hollands 2002). Chatterton’a göre, öğrenci alanları bu “öğrenci habitusunun” (Bourdieu 1977, 1984) geliştirildiği ve devamlılığının sağlandığı alanlardır.

¹ Allinson’ın (2006) Birmingham’da 16 öğrenci üzerinde gerçekleştirdiği çalışma sonuçlarına göre, öğrencilerin yer seçiminde önemli faktörler sırasıyla; üniversiteye yakın olması, kent merkezine yakın olması, güçlü ulaşım bağlantılarının mevcut olması, yerel mağaza ve tesislere yakın olması, güvenlik ve alandaki diğer öğrencilerin varlığıdır.

Öğrencilerin kültürel tercihleri ve kendilerine özgü yaşam tarzlarının mekansal yansıması olan öğrencileştirilmiş alanlar, kültür odaklı şekillenen mekanın özel bir temsili olarak görülebilir (He 2015). Öğrencilerin, kendilerine has kültürel altyapılarıyla bağlantılı eğlence gereksinimleri, kentin belli alanlarında özgün ayrışma mekanları oluşturur. Öğrenciler 'bölünmüş kente' katkıları olan bir alt topluluk olarak, yoğunlaştıkları alandaki yerel ekonomi için geçim kaynağı haline gelirler (Chatterton 1999). Öğrenci odaklı bar, fast-food dükkânları gibi tesislerin öğrenci alanlarında yoğun olarak bulunması, öğrenciler için alana özellikle çekicilik katar (Munro ve diğ. 2009). Aynı zamanda bu ticari alanlar, öğrencilerin, öğrenci kimliğini geliştirdikleri ve güçlendirdikleri mekanlardır (Chatterton 1999). Öğrencileşmiş alanda yerel ticari yapı, diğer sakinlerin alışkanlıkları ve günlük pratikleri değişime zorlanır; öğrenci kimliği pekişirken, aileler marjinal bir konuma itilir.

Öğrenciler ve diğer sakinlerin toplumsal bütünlüğü sağlayacak ilişkiler kuramamasında öğrencilerin alanda kalma süreleri belirleyici etkindir. Öğrenciler genellikle akademik hayatları bittiğinde mahalleden ayrılan "geçici yerleşimcilerdir" (Hubbard 2008) ve öğrencileşmiş alanda öğrencilerin yüksek devir döngüsü gerçekleşir (Munro vd. 2009, Duke-Williams 2009). Öğrencilerin bu geçiciliği, hem ailelerle hem de mahalleyle kalıcı ilişkiler kurulmasının önüne geçer. Buna bağlı olarak öğrencilerin kendi aralarında ilişkilerinin kuvvetlenmesiyle "topluluk içinde bir topluluk" (Kenyon 1997) olarak hareket etmeleri mevcut sakinlerle etkileşimlerini sınırlar (Duke-Williams 2009). Öğrencileştirmenin ilk dalgasının ardından öğrenci mahallesi imajı günden güne güçlenir: yerel topluluk içinde genişleyen öğrencilerin birbirleri arasındaki ilişkiler sağlamlaşırken, diğer sakinler komşularının yerinden edilmesi/yer değiştirmesi ve mahallenin ticari ve kültürel donatılarının öğrencilerin ihtiyaçlarına göre yeniden şekillenmesi sonucu mahalleye olan aidiyetlerini zamanla kaybeder.

Üniversite şehirlerinde diğer yerlerden ayrılmış öğrenci yerleşmeleri, öğrencilerin belirli bir alanda yoğunlaşmasıyla öğrenci egemen bir görüntü sunar ve öğrenci gettosu olarak anılır (Smith 2005). Çoğu üniversite kentinde, neredeyse nüfusun tamamını öğrencilerin oluşturduğu, (gayri resmi olarak) öğrenci gettosu olarak anılan en az bir mahalle vardır (Gumprecht 2003). Türkiye'de özellikle kent çeperlerinde kurulan kentten kopuk üniversitelerin yakın çevrelerinde ortaya çıkan örüntü de, genel olarak 'öğrenci mahalleleri/öğrenci gettoları' oluşumu şeklindedir (örneğin Görükle Mahallesi/Uludağ Üniversitesi, Kötekli Mahallesi/Muğla, Bosna Hersek Mahallesi/Selçuk Üniversitesi).

90 yıllardan itibaren Türkiye'deki akademik yazında üniversite ve kent ilişkisini farklı boyutlarıyla inceleyen çalışmalar yer almaktadır. Anadolu kentlerinde kurulan üniversitelerin kuruldukları bölgeye, özellikle ekonomik katkıları üzerine,

Türk yazınında çeşitli çalışmalar yer almaktadır. Bu çalışmaların ortak noktası, öğrenci harcamalarının farklı düzeylerde olsa da bölge ekonomisine önemli katkılar sağladığı yönündedir (bkz: Karadeniz Teknik Üniversitesi için (Aydemir 1994), Erciyes Üniversitesi için (Atik 1999), Cumhuriyet Üniversitesi için (Erkekoğlu 2000), Selçuk Üniversitesi için (Görkemli 2009), Çankırı Karatekin Üniversitesi için (Arslan 2014). Aynı zamanda literatürde, üniversite eğitimi için kente gelen öğrenci akımının, kentleşmeye ve sosyo-kültürel gelişmeye olan katkılarına da yer verilmektedir (bkz: Muğla Üniversitesi için (Karataş 2002), Kafkas Üniversitesi için (Öztürk vd. 2009), Amasya Üniversitesi için (Ünal 2012). Üniversitelerin kent üzerindeki etkileri üzerine makro ölçekte analizler içeren bu çalışmalarda, üniversitelerin bölgesel kalkınma ve sosyokültürel gelişme açısından potansiyeline dair açıklamalar getirilse de, öğrencileştirmenin sokak ölçeğinde nasıl gerçekleştiği ve sürecin içinde yer alan aktörlerin bu süreçten nasıl etkilendikleri ve birbirlerini nasıl etkilediklerine yönelik mikro ölçekte niteliksel analizlere rastlanmamaktadır. Bu çalışma, literatürdeki bu eksikliği doldurmayı amaçlamaktadır.

Çalışmanın Kapsamı ve Yöntemi

Çalışmada kent çeperinde kurulan üniversitelerin yakın çev-

Şekil 1. (1) Selçuk Üniversitesi, (2) Bosna Hersek Mahallesi ve (3) Konya kent merkezi ilişkisi

resinde yaşanan öğrencileştirme süreci, Konya/Bosna Hersek mahallesi özelinde, yerel sakinler ile öğrenciler arasındaki karmaşık ilişkiler üzerinden incelenmektedir. Yanı başında Türkiye'deki en çok öğrenciyi sahip ikinci üniversitenin² (Selçuk Üniversitesi) konumlanmış olması (dolayısıyla yoğun öğrenci yoğunlaşmasının gözlemlenebilmesi) ve kentten kopuk (kent merkezine 20 km uzaklıktaki) konumuyla sürecin etkilerinin (başka değişkenlerin devreye girebileceği merkezi alanlara göre daha) doğrudan incelenmesine imkan tanınması nedeniyle Bosna Hersek mahallesi, öğrencileştirme sürecine yönelik yapılacak saha çalışması için en uygun alan olarak belirlendi.

Çalışmanın ana veri kaynağını nitel veriler (gözlemler, derinlemesine mülakatlar ve kısa görüşmeler) oluşturmaktadır. 2016 yılı Aralık ayı içerisinde gerçekleştirilen saha çalışması sırasında alanda yaşayan ve alanı kullanan farklı aktörlerle (eski sakinler, öğrenciler, emlakçılar, öğretim üyeleri) 24 derinlemesine mülakat ve 56 kısa görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşülen kişilerin 49'u erkek, 31'i kadındır. Saha çalışması sırasında 8 yerel sakin ile derinlemesine görüşme (DG), 24 yerel sakin ile de kısa görüşme (KG) gerçekleştirilmiştir. Görüşülen yerel sakinler en az 5 yıldır mahallede yaşamaktadır (mahalleyi uzun yıllardır etkin bir şekilde kullanan ama 3 yıldır mahallede yaşayan 2 yerel sakin ile de görüşülmüştür). Öğrenci sakinlerle 7 derinlemesine ve 27 kısa görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin çoğunluğu birden fazla öğrencinin bir arada yaşadığı öğrenci evlerinde kalan öğrencilerle gerçekleştirilmiştir

(3 DG, 13 KG). Diğer barınma birimlerinde kalan öğrencilerle yapılan görüşmelerin dağılımı şöyledir: Devlet yurtlarında kalan öğrenciler (1 DG, 2 KG:), mahalle içerisindeki özel yurtlarda kalan öğrenciler (1 DG, 7 KG), mahalle içerisindeki stüdyo dairelerde kalan öğrenciler (1 DG, 2 KG), ailesiyle yaşayan öğrenciler (1 DG, 3 KG). Bu iki ana aktör dışında, mahalleyi etkin bir şekilde kullanan ve öğrenciler ile doğrudan ve yakın iletişimde bulunan iki aktörle, emlakçılar ve üniversite çalışanları ile de görüşülmüştür. Saha çalışması kapsamında 6 emlakçı ve 8 öğretim üyesi (9 DG, 5 KG) ile görüşülmüştür. Bu görüşmelerin tamamı ses kaydına alınmış ve sonradan metin haline dönüştürülerek analiz edilmiştir.

Bosna Hersek'in Öğrencileştirilmesi

Gecekondu Önleme Bölgesi'nden Öğrenci Mahallesine

1980'lerde, gecekondu önleme bölgesi olarak inşa edilen Bosna Hersek Mahallesi, kentten kopuk, düşük kaliteli kooperatif konutlarından oluşan, alt-orta gelir grubuna hitap eden ve kentsel hizmetlerden yoksun bir mahalledir. İlk kurulduğu zamanlar ağırlıklı olarak Konya'nın kırsalından gelen yerel sakinler ise kırsal alışkanlıklarını (küçük çaplı ekim-dikim, hayvancılık) alanda gerçekleştirmeye devam etmiştir. Mahallenin kurulduğu ilk yıllarda çoğu konut, kiracı bulunamadığı için boş kalmış; mahalle üniversitenin yaşadığı gelişim sürecine paralel (yaşanan öğrencileştirme süreciyle

Şekil 2. Üniversite ve Bosna Hersek Mahallesi ilişkisi

² 2016-2017 yılı öğrenci sayılarına göre, ilk 5 üniversite: 1.İstanbul Üniversitesi (118.579 öğrenci) 2.Selçuk Üniversitesi (94.646 öğrenci) 3.Süleyman Demirel Üniversitesi (81.219 öğrenci) 4.Kocaeli Üniversitesi (79.504 öğrenci) 5.Marmara Üniversitesi (78.840 öğrenci) Kaynak: <https://istatistik.yok.gov.tr/>

³ Öğrenci nüfusu göz önünde bulundurulduğunda, mahallenin nüfus verisinin, öğrencilerin ikametlerini buraya taşımamaları ve mahalle içerisindeki yurtlarda kalan öğrencilerin de bu nüfusa dahil edilmemesi gibi nedenlerle, gerçek nüfusu tam olarak yansıtmadığı düşünülmektedir.

⁴ TÜİK 2016 ADNKS'ye göre; Selçuklu ilçesine bağlı nüfusu en yüksek 5 mahalle: 57.058 nüfusıyla Yazır Mahallesi, 40.809 nüfusıyla Bosna Hersek Mahallesi, 33.107 nüfusıyla Sancak Mahallesi, 28.701 nüfusıyla Mehmet Akif Mahallesi, 28.218 nüfusıyla Kosova Mahallesi'dir.

birlikte) bir gelişim süreci geçirmiştir. Bosna Hersek günümüzde, 2016 yılı ADNKS'ye göre Konya'nın en kalabalık ilçesi olan Selçuklu ilçesinde, nüfusu en yüksek (40.809)³ ikinci mahalledir.⁴

1975 yılında kurulan ve 10 yıl içinde öğrenci sayısı 13 bine ulaşan Selçuk Üniversitesi, sonraki her 10 yılda öğrenci sayısını yaklaşık 2.5 kat arttırarak sırasıyla 1995 yılında 32 bin, 2005 yılında 77 bin öğrenci sayısına ulaşmıştır. Üniversite'nin 2016-2017 yılı itibarı ile örgün eğitim alan 94 bin kayıtlı öğrencisi vardır.⁵ Öğrenci sayısında bu hızlı artış, üniversite yerleşkesinin yanı başında konumlanmış Bosna Hersek mahallesini doğrudan etkilemiş, mahalle öğrencilerin barınma ve kültürel tüketim ihtiyaçlarını karşılamak üzere hızlı bir yeniden yapılanma sürecine girmiştir. Mahalledeki az katlı yapıların yerini giderek artan bir şekilde yüksek katlı binalar almış, Bosna Hersek, Konya genelinde 8 kat ve üzeri yapıların en çok yoğunlaştığı mahalle olmuştur.⁶

“99'da ben buraya geldiğimde kira ödemeyin, sadece aidat ödeyin deniliyordu. Hiçbir altyapı yoktu. Ama yavaş yavaş öğrenci sayısının artmasıyla beraber Bosna Hersek dolmaya başladı” [G25: (E, 37), öğretim üyesi, 17 yıldır üniversitede çalışıyor]

Mahallede öğrencilerin barınma ihtiyaçlarını karşılamak için inşa edilen çok sayıda devlet (I) ve öğrenci yurdu (II) yer

almaktadır. Artan öğrenci sayısı ile birlikte barınmaya yönelik talepler çeşitlenmiş, 2000'li yılların ortalarından itibaren mahallede stüdyo daireler inşa edilmeye başlanmıştır. Konut yapısındaki paralel bir dönüşüm ticari birimlerde de yaşanmış, mahallede öğrencilere yönelik çok sayıda yeni ticari işletme faaliyet göstermeye başlamıştır. Yaşanan bu yeniden yatırım ve oluşan yeni talep sonucunda kira fiyatları hızlı bir artış göstermiştir. Dönüşüm mahallenin her yerinde aynı hızda ve ölçekte gerçekleşmemiştir: mahallenin üniversiteye yakın olan batı kesimi en hızlı ve dramatik dönüşüme maruz kalırken, batıya doğru gidildikçe değişimin hızı ve ölçeği azalmaktadır.

Mahalledeki bu dönüşüm mahallede yaşayan iki grup, öğrenciler (sonradan gelenler) ve öğrenci olmayanlar (eski sakinler), arasındaki ilişkilerin yapısını da zaman içinde değiştirmiştir. Makalenin geri kalanında öğrencileştirme sürecinin mahalledeki farklı gruplar arasındaki ilişkileri nasıl etkilediği, iki grubun öğrencileştirme süreci ve birbirileri hakkındaki algıları üzerinden analiz edilecektir.

İkili Yapı: Öğrenciler ve Öğrenci Olmayanlar Arasındaki Ayrışma

Öğrencileştirme sürecindeki ilk değişimler konut stokunda gerçekleşen ekonomik ve yapısal dönüşümlerdir. Bir öğrenci

Şekil 3. Ticari birimler-yurtlar (Osmanlı Caddesi)

⁵ <https://istatistik.yok.gov.tr/> (erişim tarihi: 09.08.2017)

⁶ Belediye'ye ait 2011 yılı verilerine göre Bosna Hersek'te 8 kat ve üzeri 199 bina yer almaktadır. Bunu 161 bina ile Yazır, 108 bina ile Feritpaşa ve 45 bina ile Nişantaş mahalleleri takip etmektedir. http://88.255.225.19:81/konut/tasinmaz_bina_analizleri/13.html (Erişim Tarihi: 09.08.2017)

tek başına çok varlıklı olmasa da, birkaç öğrenci bir araya geldiğinde, ortalama bir ailenin verebileceğinden daha fazla kira verebilir (Rugg vd. 2002); böylece öğrencilere kiraya verilen dairelerin ekonomik getirisi daha fazla olacaktır. Buradaki kar maksimizasyonunu fark eden küçük girişimciler, konutundan şikayetçi olan yerel sakinlerden evlerini yüksek fiyata almaya gönüllü olurlar ve bu karlı satış kimi sakinlerin alandan taşınması için teşvik edici olur (Munro ve Livingston 2012). Öğrencilerin yoğunlaştığı alanlardaki konutlar üzerindeki baskı şiddetlendikçe, alandaki diğer yapıların da öğrenci konutuna dönüşme ihtimali artar (Rugg vd. 2002). Bu tür alanlarda ev sahipliği oranı azalırken, alandaki çoğunluk nüfus kiracılardan oluşur (Gumprecht 2003, Smith 2005), mahalledeki uygun fiyatlı konutlar azalır (Smith 2009). Bu durum mevcut kiracılar için bir tehdit oluştururken, aynı zamanda mahalle öğrencileştirme sürecinden önce burada yaşayabilecek potansiyel sakinlere hitap etmeyecek hale gelir.

Konut stokunda gerçekleşen bir diğer yapısal dönüşüm, öğrencilerin ihtiyaçları dahilinde küçülen konut tipolojilerinde görülür. Öğrencileştirilmiş alanda bir ya da iki kişinin kullanımına imkan tanıyan dairelerin üretilmesi de, çocuklu aileleri alandan uzaklaştıran bir faktördür. Öğrencileştirme süreciyle, konut stoku ekonomik ve yapısal olarak öğrencilerin ihtiyaçları çerçevesinde, öğrencileri alana daha fazla çekecek şekilde dönüşür. Kar getirisinin ön planda olduğu bu tür dönüşümlerde, diğer sakinler açıkça göz ardı edilir.

“Sadece öğrenciler olduğu için evler küçük, hep öğrenciye göre evler. 3+1’i zor bulursun. Ben kiracıyım, ev almayı düşünüyorum ama Bosna’dan almayı düşünmüyorum.” [G44: (K, 42), üniversite yemekhanesi çalışanı, 10 yıldır mahallede yaşayan yerel sakin]

Konut alanlarında görülen öğrenci ve öğrenci olmayanlara yönelik olan ayrışma, alandaki diğer kullanımlar üzerinde de kendini gösterir. Öğrencilerin kendine has kentsel tüketim alışkanlıkları ve öğrenci yoğunluğu kentsel öğrenci hizmet sektöründe beraberinde getirir (Chatterton 2010). Soylulaştırma sürecine benzer şekilde, konut alanlarında başlayan öğrencileştirme, kısa bir süre sonra etrafındaki ticari birimlerin de yeni gelen nüfusun ihtiyaçları ve talepleri doğrultusunda yeniden şekillenmesine neden olur. Selçuk Üniversitesi’nin açıldığı 1975 yılını takip eden yıllardan bugüne Bosna Hersek Mahallesi de benzer bir değişim sürecine tanık oldu. Yaşanan öğrenci yoğunlaşmasının alana yeni kentsel tüketim mekanlarını (fast food dükkanları, canlı müzik mekanları, kahve dükkanları vb.) çekmesi, mahalledeki öğrenci varlığının görünürlüğüne arttırdı, öğrenci kimliği mahalledeki hakim kimlik haline geldi ve aileler giderek sadece sayısal olarak değil, aynı zamanda sosyo-kültürel olarak da marjinal bir konuma düşmeye başladılar.

Bosna Hersek’teki sosyal donatıların iki grup (öğrenciler

ve öğrenci olmayanlar) tarafından kullanımı üzerinden bakıldığında, öğrencilerin diğer sakinlerle çoğu zaman kesişmeyen “paralel hayatlar” (Munro vd. 2009) yaşadıkları görülür. İki kesim arasındaki keskin sosyo-kültürel ayrışma, kendini en belirgin şekilde mahalledeki ticaret ve hizmet örüntüsünde belli eder.

“Çalışmayan eşler evden çok fazla çıkmıyor. Çok az insan yaşıyor burada. Erkekler de işe gidiyor zaten. Onlarla da karşılaşma fırsatımız olmuyor. Sadece marketlerde falan karşılaşıyoruz.” [G11: (E, 25) 7 yıldır üniversitede öğrenci, öğrenci evinde kalıyor]

Öğrenci olmayan sakinlerin mahalle içi kullanımları ağırlıklı olarak market, mahalle pazarı ve cami (emekliler için) gibi kamusal mekanlarla sınırlıdır. Bu sakinler çoğunlukla vakitlerini evlerinde (ya da sosyalleşmek için ev ziyaretlerinde) ve iş yerlerinde geçirirler. Üniversite öğrencileri ise hafta içi, hafta sonu, gece ya da gündüz daha fazla özgür zamanı olan bireyler olarak (Chatterton 1999) mahalledeki tüm alanları etkin bir şekilde kullanırlar (kafeler, gece kulüpleri, gençlik merkezleri, yeşil alanlar vb.). Öğrenci ve öğrenci olmayanların en yoğun karşılaşma mekanı ise başta marketler olmak üzere günlük ihtiyaçların karşılandığı ticaret birimleridir. Sonradan gelenlerin (öğrenci) ihtiyaç ve taleplerine göre şekillenen sosyal donatıların öğrenci olmayanlar tarafından kullanılmıyor oluşunun bir nedeni bu mekanların öğrenci olmayanların kültürel alışkanlıklarından farklılık göstermesi, onlara hitap etmemesi ve öğrenciye özel mekanlar olarak algılanmalarıdır.

“Her yer kafeterya, simitçi, pastane. Öğrenciler için. Ben kullanmıyorum.” [G47: (K, 60+), 11 yıldır mahallede yaşayan yerel sakin]

“... kafelerinde falan oturmaya gidiyorsun, hep bir öğrenci muhabbeti, hep öğrenciye yönelik. Şimdi Bosna Hersek’te kesinlikle her kesimden insanın kendine ait bir şey bulabileceği bir ortam yok.” [G12: (E, 37), öğretim üyesi, 14 yıldır üniversitede çalışıyor]

Bir diğer neden bu tür ticari mekanların (yeme içme-eğlence mekanları), başka öncelikleri olan ailelerin bütçelerine hitap etmemesidir. Aileler ekonomik olarak öğrencilerden daha iyi bir konuma sahip olsalar da, yükledikleri sorumlulukların öğrencilerden daha fazla olmasından dolayı (ev geçindirmek, çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamak vb.), bütçelerinden bu tür kültürel tüketim faaliyetlerine ayırdıkları pay daha düşüktür.

“Gir Osmanlı Kahvecisine. 10 liraya kahve içiyor. Bol bol öğrenci var, bol bol oraya kazanç sağlıyorlar. Ben gidip içemiyorum orada.” [G32: (E, 60+), Emlakçı]

Bosna Hersek’te yıllardır süren öğrencileştirme süreci mahallenin “öğrenci mahallesi” kimliğini kemikleştirmiştir. Sayısal ve kültürel üstünlüğü ele geçiren öğrenciler kendilerini

mahallenin asıl sahibi ya da sakinleri olarak görmeye başlamış, öğrenci olmayan sakinlere karşı daha düşük tolerans gösterme eğilimine girmişlerdir. Öğrencilerin birbirlerine karşı daha toleranslı olan yaklaşımları, yardımlaşmaları, birlikte vakit geçirmeleri, ders çalışmaları ya da not paylaşmaları gibi sebeplerle öğrenciler, ailelerden ziyade yine öğrencilerle birlikte yaşamak istemektedir.

“Aynı kafadan insanlarla bir yerde olmak daha büyük bir avantaj. Birincisi senin derdini anlayabiliyor, bir aile bunu anlayamayabilir. Ama öğrenci sonuçta seninle aynı yaşlarda anlayabilir. İkincisi idare edebilir, mesela gürültüyü. Üçüncüsü yeni insanlarla tanışma, sosyalleşme olabilir. Sonuçta bir aileyle ne kadar muhabbet edebilirsiniz?” [G11: (E, 25), 7 yıldır üniversitede öğrenci, öğrenci evinde kalıyor]

Aynı durum mahallenin öğrenci olmayan sakinleri için de geçerlidir (onlar için de öğrencilerle bir arada yaşamak tercih edilen bir durum değil).

“Geçen sene bizim apartmandan çıkarttılar kız öğrencileri. Erkek getirmişler, aidatı orda burada yemişler. Bundan beri aman dikkat et diyoruz emlakçıya.” [G41: (E, 60+), 8 yıldır mahallede yaşayan yerel sakin]

Öğrenci ve öğrenci olmayan sakinler arasında mekan üzerinde açıkça okunabilen bu ayrışma, iki grubun karşılaştığı alanlarda yeni gerilim hatlarının oluşmasına zemin hazırlar.

Eski ve Yeni Sakinler Arasındaki Gerilim

Öğrenciler yerleştikleri alana çeşitlilik katsa da, bu alanların kendine özgü bir kültürü ve yaşama pratiği vardır. Öğrencilerin yaşam tarzı ve tercihleri çoğu zaman yerel sakinlerin alışkanlıklarıyla uyumsuz. Öğrencilerin “çoğunluk olarak atfedilenlerle bağdaşmayan değerleri ve yaşam tarzları” (Hubbard 2008:332), öğrencileştirme sürecine giren mahallelerde yaşayan yerel halk tarafından dile getirilen rahatsızlıkların merkezini oluşturur. Öğrenci yaşam tarzı ve düzenli bir işe gidiş-dönüş düzeni olan yerel sakinlerin yaşam tarzları arasındaki farklılıklar üzerinden bir takım çatışmalar ortaya çıkar (Munro vd. 2009). Öğrencileştirilme sürecine giren alanlarda öğrencilerden kaynaklanan, gece geç saatlere kadar devam eden gürültü, çöp seviyesinin artması, yaz aylarındaki boşluk, anti-sosyal davranışlar (sarhoş olmak ve taşkınlık yapmak, vandalizm, cezai hasara neden olmak), suç oranlarının artması, otopark yetersizliği ve trafik sıkışıklığı gibi sorunlar oldukça yaygındır (Munro vd. 2009, Smith ve Hubbard, 2014, Smith ve Holt 2007, Allinson 2006).

Bosna Hersek’in yerel sakinleri tarafından öğrencilere yönelik dile getirilen rahatsızlıklar büyük ölçüde literatürde bahsi geçenlerle paralellik göstermektedir. Gürültü, öğrenciler ve diğer sakinler arasında en fazla şikayet konusu olan sorundur. Çok sayıda öğrencinin aynı evde kalması, evlerde düzenlenen

partiler ya da ev oturmaları, özellikle vize-final döneminde sabaha kadar süren ders çalışmaları ve yüksek sesle dinlenen müzikler öğrencilerle eski sakinler arasındaki gerilimin ana eksenini oluşturmaktadır.

“Öğrenci sokmuyoruz apartmana. Öğrenciler 4'lere 5'lere kadar müzik dinliyor. Daha önce benim altımda öğrenciler oturdu. Bizim tek sorunumuz gürültüyü. Disko gibiydi.” [G55: (K, 37), 7 yıldır mahallede yaşayan yerel sakin]

Öğrenci olmayanların şikayetçi olduğu bir diğer konu öğrencilerle özdeşleştirilen anti-sosyal davranışlardır. Öğrencilerin sayısal üstünlüğü ele geçirdiği andan itibaren diğer sakinlerin rahatsız oldukları durumlar üzerinde denetim kurmaları neredeyse imkansızdır (Munro ve Livingston 2012). Mahalle oluşumunun kendine has özelliklerinden olan ve kişinin mahalle içi davranışlarını düzenlemesinde etkili olan mahalle içi denetim, öğrencilerin fazlalığı ve bu konularda genel olarak umursamazlığı sonucunda, Bosna Hersek Mahallesi’nde etkisini kaybetmiş ve öğrencilerin anti-sosyal davranışları yerel sakinler için mahallenin kronik sorunlarından biri haline gelmiştir. Aşağıdaki iki anlatı, yerel sakinlerin anlam dünyasında mahalle içi denetimin ortadan kaybolduğuna yönelik algının nasıl oluştuğunu yansıtıyor:

“Öğrenciler burada izole şekilde yaşıyor. Haliyle toplumsal değerler, kültürel değerler nispeten o olması gereken biraz mahalle baskısı gibi bir şey olmuyor. Serbestlik, bir rahatlık. Bir denetim yok, bir baskılayıcı yok, bak burada yanlış yaparsan şöyle olur diyen mahallenin bir amcası yok veya sokakta sarhoş dolanırken kızıp bağırın, terlik atan bir atletli dayımız yok.” [G19: (E, 20), 2 yıldır üniversitede öğrenci, öğrenci evinde kalıyor]

“Eskiden mahallemizde uyuşturucu satılamazdı ama şu an çok rahat satılıyor. Eskiden böyle bir şeyler olduğunda, köşe başlarında bekleyen ağabeyler vardı, bunlara izin verilmezdi. Onlarda korkardı, gelemezdi. Yaklaşık son 3-4 senedir kafelerin çoğalması, pubların barların açılması bunları doğurdu.” [G1: (E, 37), taksici, 10 yıldır mahallede yaşayan yerel sakin]

Mahalle içi denetim, öğrenciler ve diğer sakinler arasındaki zayıf ilişkilerin ve birbirlerine yabancılaşmanın da bir göstergesi olarak yerini polis müdahalesine bırakmıştır. Mahallede görülen polis arabaları, mahallenin genel görüntüsünün bir parçası haline gelmiştir.

Öğrencilerle mahalleli arasındaki gerilimin ilerlediği diğer bir hat, mahallede öğrencilerden kaynaklanan ekstra hareketlilik ve öğrencilerin “normal” görülmemen (mahallenin normlarıyla uyumlu olmayan) yaşam tarzlarıdır. Yerel sakinlerin önemli bir bölümü, öğrencilerin beraberlerinde “kültürel bir yozlaşma” getirerek “mahallenin huzurunu” bozmakta olduğunu düşünmektedir. Burada sorun olarak tanımlanan, öğrencilerin hayat görüşleri, yaşam tarzları, kendilerini ifade etme

biçimleridir. Kendi kültürel değerleri ile ötekini yargılayan ve yaftalayan ve farklı var olma biçimlerine saygı göstermeyen dışlayıcı ve ayrımcı anlayışın izlerine Bosna Hersek'te de rastlamak mümkün:

“Bir oğlan saçını maviye boyamış. Sen kimsin, hayvan mısın, insan mısın? Bir yarısı mavi, bir yarısı kırmızı. Senin kendine faydan yok, okuyup da devlete millete ne faydan olacak? Ben senin yüzüne neden bakayım ki? Şurada aç kalsa, ben dönüp yüzüne bakmam. O yarı kırmızı, yarı mavinin vatana faydası olacaksa, o vatan batsın.” [G32: (E, 60+), Emlakçı]

“Üniversite demek kozmopolit demek. İzmirlisi de var Bursalısı da var. Adam Konya'nın örf adetine uymuyor. Öğrenciler misafir, o yüzden bize ayak uydurmak zorundalar.” [G29: (E, 42), esnaf, 10 yıldır mahallede yaşayan yerel sakin]

Diğer taraftan, mahalledeki her eski sakinin öğrencilere karşı radikal bir düşmanlık hissi içinde olduğu söylenemez. Mahallelinin eski sakinleri arasında öğrencilere karşı daha ılımlı tavır alan, öğrencilerin kendilerine bir zararları olmadığını, hatta mahallenin onlar sayesinde geliştiğini ve öğrencilerle birlikte yaşamaktan memnun olduklarını belirten kesimler de bulunuyor (Guangzhhou, Çin örneğindeki benzer bir tartışma için bkz. He 2015).

“Benim üst katımda kız öğrenciler oturuyor. Evlerine oğlan arkadaşları geliyor. Olabilir yani. Geçen gün bir sürü oğlan arkadaşları geldi, yemek yediler. Teyze rahatsız oluyor musun, arkadaşlarımız geliyor dediler. Yok canım dedim, benim kızım da üniversite okuyor. Her gelen senin sevgilin değil ki. Biraz anlayışlı olacaksın, ileri görüşlü olacaksın.” [G47: (K, 42), üniversite çalışanı, 10 yıldır mahallede yaşayan yerel sakin]

Eski sakinlerde gözlemlenen bir diğer tutum ise öğrencilerin bir bölümünü kabul ederken, diğer bölümünü dışlayan yaklaşımdır: mahallede meydana gelen sorunlardan öğrencilerin tümü sorumlu tutulmaz, sorunlar öğrenciler içerisinde ayırdıkları kötü öğrencilerle özdeşleştirilir.

“Burada okumaya gelmeyenler de var. Yanlış hareketler yapıyorlar. Anne babalarına acıyorum ben. Tabi öğrencilerimizin ahlaklı olanları, temiz olanları, karakterli olanları da var.” [G46: (E, 47), 5 yıldır mahallede yaşayan yerel sakin]

Öğrencileştirme süreciyle yaşanan yapısal ve sosyo-demografik dönüşümler sonucu öğrencilerin mekanda temsiliyet gücü artmış ve onlar da ailelere karşı bir duruş geliştirmiştir. Burada öğrenci yoğunluğunun artışı kritik bir öneme sahiptir. Çünkü mahalleye ekonomik getirilerinin fark edilmesiyle, “karlı, kayda değer genişlikte ve güvenilir bir tüketici topluluğu” (Chatterton 2010: 511) olan öğrencileri alana çekecek ve alanda tutacak konut, yurt ve ticari birimler üretilmeye başlamış ve öğrenci yoğunluğunun alanda her geçen gün artması, aileleri azınlık konuma düşürmüştür. Ailelerin

mahalleye olan aidiyeti azalırken, öğrencilerinki artmış ve giderek yerel sakinler istenmeyen ev sahipleri konumuna gelmişlerdir.

“Burada aileleri görünce şaşırıyoruz. Bunlar da mı burada kalıyor? Ne yapıyorlar? Neden burada yaşıyorlar?” [G7: (E, 21), 2 yıldır üniversitede öğrenci, özel yurttaki kalıyor]

“Çok fazla öğrenci var ve normal aileler azınlıkta kalıyor. Yani buradaki insanlar da memnun değilse gidecekler.” [G16: (E, 22), 4 yıldır üniversitede öğrenci, öğrenci evinde kalıyor]

Öğrencilerin sayısal olarak azınlıkta kaldıkları öğrencileştirmenin ilk dönemlerindeki daha çekingen, uzlaşmacı, alttan alan tavrı, bu dönemde yerini, 80 sonrası ikinci dalga soylulaştırma süreçlerinde soylulaştırıcılar arasında gözlemlenen duruma benzer, daha 'agresif girişimci bir ruha' (Lees vd. 2008: 175) bırakmıştır.

“En son bununla (gürültü) ilgili bir tartışma oldu. Atletle yukarı çıktık, baya bağırdık bize. Ben de 'bizden daha çok ses çıkardınız, tüm apartman sizden şikayetçi şu anda' demiştim ve gidip şikayette bulunmuşum atletle kapıma geldiği için, evde kız arkadaşım da olabiliirdi çünkü.” [G18: (E, 20), 2 yıldır üniversitede öğrenci, öğrenci evinde kalıyor]

“Aile falan olmayınca, haklarımızı savunamayacağımızı sanıyor insanlar. Sonra ben ona (ev sahibine) savunabileceğimizi ispat edince, baş edemedi benimle.” [G16: (E, 22), 4 yıldır üniversitede öğrenci, öğrenci evinde kalıyor]

İstenmeyen Yabancıdan, Tercih Edilen Yabancıya

Mahalledeki bir çok eski sakin için üniversite öğrencileri “istenmeyen yabancı” (Munro vd. 2009) konumundadır. Onların gözünde öğrenciler “balkona şortla çıkan” [G28: (E, 46), emlakçı, 10 yıldır mahallede yaşayan yerel sakin], “Konya'nın örf ve adetine uymayan” [G29: (E, 42), esnaf, 10 yıldır mahallede yaşayan yerel sakin], “gece hayatı olan” [G34: (E, 25), otel çalışanı, 22 yıldır mahallede yaşayan yerel sakin], “alkol kullanan ve evine giren çıkanın belli olmadığı” [G39: (K, 32), 9 yıldır mahallede yaşayan yerel sakin] kişilerdir. Hubbard (2006), ailelerin öğrencilerle aynı alanda yaşamak istememe durumunu NIMBY (Not in My Back Yard/ Benim Arka Bahçemde Değil) anlayışının bir parçası olarak görmektedir. Aileler, öğrenciliğe karşı olmasalar bile onların kendi yakınlarında oturmasını istemezler. Benzer bulgular Türkiye bağlamında Konya/Bosna Hersek dışındaki örneklerde de karşımıza çıkmaktadır. Örneğin Yılmaz'ın (2011) Isparta'da öğrencilerin yoğunlaştığı alanlarda gerçekleştirdiği anket sonuçlarına göre görüşülenlerin yarısından fazlası öğrencilerle komşu olmak istemediklerini belirtmektedir.

Öğrencilere yönelik bu algının mahalleli-öğrenci arasındaki ilişkilere farklı şekillerde yansımaları olabiliyor. Örneğin ev

sahipleri öğrencileri düzgün olanlar ve olmayanlar şeklinde gruplayarak, evlerini sadece ilk gruba ait olduğunu düşündükleri öğrencilere kiralayabiliyorlar. Öğrencilere karşı dışlayıcılık seviyesi daha uçlarda yer alan yaklaşımlara da rastlanabiliyor. Bazı apartmanlarda, mülk sahipleri daireleri öğrenciye kiraya vermeme şeklinde kararlar alabiliyor (öğrencilere yönelik benzer dışlayıcı uygulamalar için bkz. Munro ve Livingston 2012). Bu tür uygulamalar genellikle komşuluk ilişkilerinin gelişmiş olduğu ve daha çok Konya'nın kırsalından gelen yerleşimcilerin yaşadığı veya dairelerini kiraya verdiği, az sayıda daireye sahip, üç-dört katlı apartmanlarda görülüyor. Mahallenin ilk kurulduğu ve öğrencileştirmenin yeni başladığı dönemlerde daha yaygın olan bu yaklaşım, zaman içinde azalma eğilimi göstermiş olsa da hala geçerliliğini koruyor.

“Benim apartmanımda, benim çevremde hiç öğrenci yok. Benim çevremdeki apartmanlarda da yok. Biz apartman olarak öğrenciye kiraya vermiyoruz.” [G40: (E, 60+), 15 yıldır mahallede yaşayan yerel sakin]

“Mesela 96 senesinde buradaydım. Ev kiralamak isteyen öğrencilere, ev kiralamazlardı. Konya'nın konservatif, mutasıp bir yapısı var. Öğrenciye ev kiralamayı kültürel olarak doğru bulmazlardı.” [G20: (E, 42), öğretim üyesi, 20 yıldır üniversitede çalışıyor]

Yerel sakinlerden büyük bir kesimin öğrenciye yaklaşımında belirleyici olan nokta ise, öğrencilerin sağladığı ekonomik getirilerdir. Öğrencilerin yoğun talepleri nedeniyle öncelikle konut piyasası hareketlenir. Aynı zamanda öğrenci odaklı olarak canlanan ticari yapı, yerel sakinler için iş imkanları yaratır. Bu bakımdan kimi yerel sakinin varlıkları, öğrencilerin alanda yaşamasına bağlı hale gelir. İlk etapta karşıt yaşam tarzlarıyla tepki çeken ve “istenmeyen yabancı” (unwelcome outsider) olarak görülen üniversite öğrencileri, ekonomik getirilerin hissedilir olmaya başlaması ile zaman içinde tercih edilen yabancıya dönüşür.

“Öğrenciden kazanıyoruz paramızı. Öğrencinin olması esnafa avantaj. Öğrencinin gittiği gün, esnafın bittiği gün.” [G54: (E, 37), dolmuş şoförü, 7 yıldır mahallede yaşayan yerel sakin]

Öğrenciler arasında, mahallelinin kendilerini üzerlerinden ekonomik kazanç sağlayabilecekleri müşteriler olarak gördüğünü ve gelirlerini maksimize etme motivasyonu öğrencilerin aleyhine olmasına aldırmandan her fırsatı değerlendirdiklerine yönelik bir algı oluşmuş durumda. Öğrencilerin kendilerini (komşu gibi değil) müşteri (ya da meta) gibi hissetmelerine neden olan bu yaklaşımın, öğrenci-mahalleli arasındaki ilişkileri üzerinde zedeleyici etkileri olduğu gözlenmektedir:

“Esnaf öğrencilere yürüyen para gözüyle bakıyor.” [G6: (E, 20), 2 yıldır üniversitede öğrenci, devlet yurdunda kalıyor]

“Esnaf, emlakçılar, öğrenciyse eğer l'se 5 yapıyorlar. Hiç acımıyorlar.” [G17: (K, 22), 4 yıldır üniversitede öğrenci, stüdyo dairede kalıyor]

Öğrencileştirmenin ilk aşamalarında, öğrenciler kültürel kimlikleri nedeniyle dışlansa ve çeşitli eleştirilere maruz kalsa da, ilerleyen aşamalarda öğrencilerin sayısal olarak artması ve yeni sermaye yatırımlarının alana gelmesi ve konutların değer kazanmasıyla öğrenci üzerinden gelir elde eden yerleşimcilerin sayısı artmış; bu durum öğrenci ve öğrenci olmayanlar arasındaki ilişkinin yapısını değiştirmiştir. Öğrencilerin sayısal üstünlüğü ele geçirmeleri ve mahalleye sağladıkları ekonomik getirilerin hissedilir olmaya başlamasıyla birlikte, öğrenciler vazgeçilmez yerleşimcilere dönüşmüştür. Öğrenciler mahalle içindeki bu vazgeçilmez konumlarının fazlasıyla farkındadır:

“Öğrencilerin halkı daha yozlaştırdığını, çocuklarına kötü örnek olduğumuzu düşünüyorlar. Ama kendilerine ekonomik açıdan çok fazla gelir sağladığımız için olumlu bakıyorlar. Öğrencilerin hiçbir şekilde buradan gitmesini istemezler.” [G11: (E, 25), 7 yıldır üniversitede öğrenci, öğrenci evinde kalıyor]

Sonuç

Öğrencileştirme, gerçekleştiği mahalleler üzerinde geleneksel soylulaştırma süreçlerinin etkilerine benzer etkiler bırakır: öğrencilerin belli bir yerde yoğunlaşması konut fiyatlarını yukarı çeker ve mahallenin sosyo-kültürel tabanını sonradan gelenlerin (öğrenci) tercihleri ve ihtiyaçları doğrultusunda yeniden dönüştürür. Türkiye'de en fazla öğrenci sayısına sahip ikinci üniversite olan Selçuk Üniversitesi'nin hemen yanı başında konumlanmış olan Bosna Hersek Mahallesi'nde de öğrencileştirme sonrası ortaya çıkan mahalle örüntüsü, bir çok soylulaştırma alanla benzer özellikler taşımaktadır: gayrimenkul değerleri yükselmiş, mahallenin konut ve ticari yapısı sonradan gelenlerin ihtiyaçları merkeze alınarak yeniden şekillenmiş, mahalle tek bir sosyal grubun (öğrenciler) egemenliği altına girmiş ve ilk sakinler fiziksel olarak (doğrudan) olmasa da, sosyo-kültürel olarak (dolaylı) yerinden edilmiştir.

Öğrenciler ve diğer sakinler mahallede çoğu zaman birbirleriyle keşişmeyen “paralel hayatlar” yaşamaktadır. Mahalledeki “paralel hayatların” çakiştiği alanlarda ortaya çıkan sorunlar, öğrencileştirme üzerine yabancı yazında karşımıza çıkanlarla büyük ölçüde benzerlik göstermektedir: gürültü, anti-sosyal davranışlar ve öğrenci hayat tarzı. Öğrencilerin kendilerine özgü hayat tarzları (ders saatlerinin değişkenliği, gece geç vakitlere kadar oturma vb.) ve diğer sakinlerin gündelik rutinleri (belirli işe gidiş-dönüş saatleri, çocukların uyku saatleri vb.) arasındaki farklılık (öğrencilerle karşılaştırıldığında daha pasif kullanıcılar olmaları) ve her iki tarafın da birbirine karşı tahammülsüz yaklaşımları bu sorunların devam etmesine neden olmaktadır. Yerel sakinlerin, öğrencilerin yaşam pratikleri, sosyalleşme biçimleri, dış görünüşleri ve kültürel

tercihleri -kısaca öğrenci kimliği- üzerinden dile getirdikleri sorunlar gerilimin ana hattını oluşturmaktadır.

Özellikle öğrencileştirmenin ilk aşamalarında, yerel sakinler gözünde öğrenciler “istenmeyen yabancı” konumundadır. Zaman içinde öğrencilerin sayısal üstünlüğü ele geçirmeleri ve mahalleye sağladıkları ekonomik katkıların hissedilir olmaya başlamasıyla birlikte, (üzerlerindeki “yabancı” etiketi ortadan kalkmasa da) öğrenciler, tercih edilen yabancılar olarak görülmeye başlanmıştır. Mahalle içi güç dengelerinin değişmesiyle, öğrencilerin önceki dönemlerde gözlemlenen daha çekingen ve uzlaşmacı tutumları, yerini daha talepkar ve alttan almayan tavırlara bırakmış; mahallenin eski sakinleri öğrencilerin gözünde istenmeyen ev sahiplerine dönüştürmüştür.

Bosna Hersek örneği, Anadolu kentlerinde açılan üniversitelerin yakın çevrelerinde ortaya çıkan yeni bir ayrışma formunun izlerini taşıması bakımından önemlidir. Süreç içinde mahalle, öğrencilerin sayısal ve kültürel egemenliğinin kolayca okunabildiği bir ‘öğrenci gettosuna’ dönüşmüştür. Öğrencileştirme merkezli oluşan bu yeni ayrışma formu, aynı zamanda, Anadolu kentlerinde gerçekleşen soylulaştırmanın ana dalgasını oluşturmaktadır.

KAYNAKLAR

- Allinson, J. (2006). Over-Educated, Over-Exuberant and Over Here ? The Impact of Students on Cities. *Planning, Practice & Research*, 21(1), 79–94. <http://doi.org/10.1080/02697450600901541>
- Atik, H. (1999). Üniversitelerin Yerel Ekonomiye Katkıları: Teori ve Erciyes Üniversitesi Üzerine Bir Araştırma. *Erciyes Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 15, 99-111.
- Arslan, H. (2014). Çankırı Karatekin Üniversitesinin Kente Ekonomik Katkısı ve Öğrenci Harcamalarının Farklı Değişkenler Açısından Analizi. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 114–127.
- Aydemir S. E. (1994). Karadeniz Teknik Üniversitesinin Kent ve Bölge Ekonomisine Doğrudan ve Dolaylı Ekonomik Etkileri. *Bölgesel Kalkınma Sempozyumu, Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi*, 195-210.
- Bourdieu, P. (1977). *Outline of a Theory of Practice*. Cambridge:Cambridge University Press.
- Bourdieu, P. (1984) *Distinction: a social critique of the judgement of taste*. London:Routledge.
- Chatterton, P. (1999). University Students and City Centres - The Formation of Exclusive Geographies The Case of Bristol, UK. *Geoforum*, 30(2), 117–133. [http://doi.org/10.1016/S0016-7185\(98\)00028-1](http://doi.org/10.1016/S0016-7185(98)00028-1)
- Chatterton, P. (2010). The Student City: An Ongoing Story of Neoliberalism, Gentrification, and Commodification. *Environment and Planning A*, 42, 509–514. <http://doi.org/10.1068/a42293>
- Chatterton, P. ve Hollands, R. (2002). Theorising Urban Playscapes: Producing, Regulating and Consuming Youthful Nightlife Cityspaces. *Urban Studies*, 39, no.1 , 95-116.
- Davidson, M., ve Lees, L. (2005). New-build “gentrification” and London’s Riverside Renaissance. *Environment and Planning A*, 37(7), 1165–1190. <http://doi.org/10.1068/a3739>
- Duke-Williams, O. (2009). The Geographies of Student Migration in the UK. *Environment and Planning A*, 41(8), 1826–1848. <http://doi.org/10.1068/a4198>
- Erkekoğlu, H. (2000). Bölge Üniversitelerinin Yerel Ekonomiye Katkıları: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Örneği. *Erciyes Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 16, 203-210.
- Gotham, K. F. (2005). Tourism Gentrification: The Case of New Orleans’ Vieux Carre (French Quarter). *Urban Studies*, 42(7), 1099–1121. <http://doi.org/10.1080/00420980500120881>
- Görkemli, H. N., (2009). Selçuk Üniversitesi’nin Konya Kent Ekonomisine Etkileri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22, 169-186.
- Gumprecht, B. (2013). The American College Town. *Geographical Review*, 93(1), 51–80.
- Hamnett, C. (2000). Gentrification, Postindustrialism, and Industrial and Occupational Restructuring in Global Cities. G.Bridge and S.Watson (Ed.), *A Companion to the City* içinde (s. 331–41), Oxford: Blackwell.
- He, S. (2015). Consuming Urban Living in “Villages in The City”: Studentification in Guangzhou, China. *Urban Studies*, 52(15), 1–25. <http://doi.org/10.1177/0042098014543703>
- Holdsworth, C. (2009). Between two worlds: local students in higher education and “scouse”/student identities. *Population, Space and Place*, 15(December 2008), 225–237. <http://doi.org/10.1002/psp.511>
- Holton, M. (2016). The geographies of UK university halls of residence: examining students’ embodiment of social capital. *Children’s Geographies*, 3285(June), 63–76. <http://doi.org/10.1080/14733285.2014.979134>
- Hubbard P. (2006). NIMBY by Another Name? A Reply to Wolsink. *Transactions of the Institute of British Geographers, New Series* 31, 92-94.
- Hubbard, P. (2008). Regulating the Social Impacts of Studentification: A Loughborough Case Study. *Environment and Planning A*, 40(2), 323–341. <http://doi.org/10.1068/a396>
- Hubbard, P. (2009). Geographies of Studentification and Purpose-Built Student Accommodation: Leading Separate Lives? *Environment and Planning A*, 41(8), 1903–1923. <http://doi.org/10.1068/a4149>

- Karataş, M. (2002). Üniversitelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmedeki Rolü ve Önemi:Muğla Üniversitesi Örneği, Doktora tezi, Muğla Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Kenyon, E. L. (1997). Seasonal Sub-communities: The Impact of Student Households on Residential Communities. *The British Journal of Sociology*, 48 (2), 286-301
- Lees, L., Slater, T., ve Wily, E. (2008). *Gentrification*. New York:Routledge.
- Marcuse, P. (1986). Abandonment, Gentrification and Displacement: The Linkages in New York City. N.Smith and P.Williams (Ed.) *Gentrification of the City içinde* (s: 153–177), London: Allen and Unwin.
- Munro, M., ve Livingston, M. (2012). Student Impacts on Urban Neighbourhoods: Policy Approaches, Discourses and Dilemmas. *Urban Studies*, 49(8), 1679–1694. <http://doi.org/10.1177/0042098011419237>
- Munro, M., Turok, I., ve Livingston, M. (2009). Students in cities : a Preliminary Analysis of Their Patterns and Effects. *Environment and Planning A*, 41, 1805–1825. <http://doi.org/10.1068/a41133>
- Öztürk S. , Torun, İ. ve Sayın S. (2009). Üniversitenin Sosyo-Ekonomik Gelişmeye Etkisi: Kafkas Üniversitesi Örneği. *İktisat Dergisi*, 491, 71-84.
- Parsons, D. (1980). *Rural Gentrification: The Influence of Rural Settlement Planning Policies*. Department of Geography Research Paper No. 3, University of Sussex, Brighton, U.K.
- Rugg, J., Rhodes, D. ve Jones, A. (2002). Studying a Niche Market : UK Students and The Private Rented Sector. *Housing Studies*, 17(2), 289–303. <http://doi.org/10.1080/0267303022012323>
- Smith D.P. (2002). Patterns and Processes of 'Studentification' in Leeds. *Regional Reviews* 11, 17–19.
- Smith, D.P. (2005). "Studentification": the gentrification factory? R. Atkinson & G. Bridge (Ed.). *The New Urban Colonialism: Gentrification in a Global Context içinde* (72–89), Routledge.
- Smith, D. P. (2009). "Student geographies", Urban Restructuring, and The Expansion of Higher Education. *Environment and Planning A*, 41(8), 1795–1804. <http://doi.org/10.1068/a42257>
- Smith, D. P., ve Holt, L. (2007). Studentification and "Apprentice" Gentrifiers Within Britain's Provincial Towns and Cities: Extending The Meaning of Gentrification. *Environment and Planning A*, 39(1), 142–161. <http://doi.org/10.1068/a38476>
- Smith, D. P., ve Hubbard, P. (2014). The Segregation of Educated Youth and Dynamic Geographies of Studentification. *Area*, 46(1), 92–100. <http://doi.org/10.1111/area.12054>
- Ünal, B. (2012). *Kentleşme Sürecinde Üniversitenin Rolü: Amasya İli Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Amasya Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Amasya.
- Yılmaz, C. (2011). Anadolu Kentlerinin Öğrencileşmesi: Başka Bir Kentleşme Deneyimi. *Sosyoloji Dergisi*, Vol:25, 1-17.